

Διακονώντας τὴν Κοινωνία
Ἐπανεξετάζοντας τὴ σχέση μεταξύ πρωτείου
καὶ συνοδικότητας*

Μέρος Β΄

Ἡ σχέση μεταξύ πρωτείου καὶ συνοδικότητας:
συστηματικὴ θεώρηση

IV. Συστηματικὴ θεώρηση

12. Ἡ κοινωνία/ *communio* ὡς βάση τῆς ἐκκλησιολογίας

Κοινὴ δῆλωση: Ἡ ἀνακάλυψη τῶν πηγῶν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 20οῦ αἰῶνα ὁδήγησε Καθολικούς καὶ Ὁρθόδοξους νὰ συνειδητοποιήσουν τὸν βαθμὸ στὸν ὁποῖο ἡ ἐκκλησία πραγματώνεται στὴν Εὐχαριστία. Αὐτὸ ἐκφράζεται μὲ τὸν ἑλληνικὸ ὄρο «κοινωνία», ποὺ ἀναφέρεται, τόσο στὴ μυστηριακὴ κοινωνία (*communicatio in sacris*) ὅσο καὶ στὴν κοινωνία τῶν ἁγίων (*communio sanctorum*). Ἡ εὐχαριστιακὴ κοινωνία ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς φύσεως τῆς ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν τέλεση τῆς Εὐχαριστίας, ἡ ἐκκλησία πραγματώνεται ὡς ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅταν τελεῖται ἡ Εὐχαριστία, ἡ ἐκκλησία εἶναι ὀλόκληρη παροῦσα, ἂν καὶ τὴν ἴδια στιγμή δὲν εἶναι ἡ ὅλη ἐκκλησία. Ἔτσι, ἡ Εὐχαριστία τονίζει ἐπίσης τὴν πρωταρχικὴ ἐνότητα ὀλόκληρης τῆς ἐκκλησίας. Ἡ μυστηριακὴ αὐτὴ κατανόηση τῆς ἐκκλησίας προσφέρει τὸ θεολογικὸ θεμέλιο γιὰ τὴ σχέση μεταξύ πρωτείου καὶ συνοδικότητας ὡς τῆς δομικῆς ἀρχῆς τῆς ἐκκλησίας σὲ τοπικὸ, περιφερειακὸ καὶ παγκόσμιο ἐπίπεδο.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σ. 264 τοῦ τ. 92, 4 (2021).

12.1. Στήν Καινή Διαθήκη, ἡ ἐκκλησία περιγράφεται ὡς ὁ νέος λαὸς τοῦ Θεοῦ¹, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ² καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος³. Τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ προσφιλὴς εἰκόνα τοῦ ἀποστόλου Παύλου γιὰ τὴν ἐκκλησία, τὴν ὁποία συνδέει μὲ τὸ Εὐχαριστιακὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ: «ὅτι εἷς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν»⁴. Στὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολή του, ὁ ὅρος ἀποδίδεται ἐπίσης ἀπευθείας στὴν ἐκκλησία: «καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας»⁵. Ἡ Ἀ΄ Ἰωάννου ἀποσαφηνίζει τὸν τρόπο κατανόησης τῆς κοινωνίας / *communio* στὴν Καινή Διαθήκη: «ὃ ἐωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁶.

12.2. Ὁ καινοδιαθηκικὸς ὅρος κοινωνία διαθέτει ποικίλες πτυχές. Περιγράφει τόσο τὴν κοινωνία μὲ τὸν Θεὸ μέσω τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὴν ὁποία οἱ πιστοὶ γίνονται τέκνα τοῦ Θεοῦ συμμετέχοντας στὸ ἴδιο Πνεῦμα, ὅσο καὶ τὴ μεταξύ τους κοινωνία. Ἡ κοινωνία αὐτὴ μὲ τὸν Θεὸ καὶ μεταξύ τους ὀλοκληρώνεται στὴν εὐχαριστιακὴ κοινωνία. Ἡ εὐχαριστιακὴ μετοχὴ ἀποτελεῖ τὴν ὁρατὴ ἔκφραση τῆς ἐν Χριστῷ πλήρους ἐνότητας διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

12.3. Τὸ μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας ἔχει τὶς ρίζες του στὸ μυστήριο τῆς Ἁγίας Τριάδας⁷. Ἡ κοινωνία μὲ τὸν Τριαδικὸ Θεὸ ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο τῆς ζωῆς τῆς ἐκκλησίας. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὡς πηγὴ καὶ χορηγὸς διαφορετικῶν χαρισμάτων γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τῆς κοινότητος⁸, εἶναι ὁ πρωταρχικὸς παράγοντας τῆς κοινωνίας. Ἡ τριαδολογικὴ ἀφετηρία τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ συχνὸ θέμα στὰ κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας⁹. Οἱ πρῶτες δύο ἀπὸ τὶς τέσσερις ιδιότητες τῆς ἐκκλησίας

1. Πρβλ. Πράξ. 13, 16-39· 15, 13-21· Ρωμ. 9, 24-30.

2. Πρβλ. Α΄ Κορ. 12, 12-27.

3. Πρβλ. Α΄ Κορ. 6, 19.

4. Α΄ Κορ. 10, 17.

5. Κολ. 1, 18.

6. Α΄ Ἰω. 1, 3

7. Πρβλ. Ἰω. 17.

8. Πρβλ. Α΄ Κορ. 12, 1-11.

9. Πρβλ. Βασιλείου Καισαρείας, *De Spiritu sancto* 15, 30, 38, 59· Γρηγορίου Νύσσης, *Contra Eunomium* III, στό: W. Jaeger (ἐπιμ.), *Gregorii Nysseni Opera* 2, Leiden 1960, σ. 247, Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως* 8, στό: B. Kotter

πού αναφέρονται στο Σύμβολο τῆς Πίστεως (μία, ἅγια) προέρχονται ἐπίσης ἀπὸ τὴν κοινωνία τῆς ἐκκλησίας μετὸν Τριαδικὸ Θεό.

12.4. Ἡ κοινωνία τῆς ἐκκλησίας τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὴν κήρυξη τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν τέλεση τῶν μυστηρίων, ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐκκλησίας πού ἐπιλέγονται γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὶς δύο αὐτὲς λειτουργίες. Ἡ πραγματικότητα τῆς ἐκκλησίας ὡς μετοχῆς στὸν Χριστὸ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φανερώνεται πλήρως ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Εὐχαριστιακοῦ μυστηρίου, ὅπου βιώνεται ἡ κοινωνία τῆς ἐκκλησίας.

12.5. Σύμφωνα μετὸν κοινὴ πίστη Ὁρθόδοξων καὶ Καθολικῶν, ἡ ἐκκλησία εἶναι μία ἀδελφότητα βαπτισμένων πιστῶν πού συνάγονται ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι γύρω ἀπὸ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος εἶναι παρὼν στὸ μέσον τῆς σύναξης. Μία τέτοια πραγματικότητα ἀπαιτεῖ τὴν κοινωνία ἀνάμεσα σὲ ὅλες τὶς τοπικὲς ἐκκλησίες, ὑπὸ τὴν προεδρία ἐνὸς ἐπισκόπου. Κάθε ἐκκλησία πού τελεῖ τὴν Θεία Εὐχαριστία ὑπὸ τὴν προεδρία ἐνὸς ἐπισκόπου ἢ ἐνὸς ἱερέα σὲ κοινωνία μαζί του ἔχει ἐπίγνωση ὅτι βρίσκεται ἐντὸς τῆς κοινωνίας τῆς ὅλης τῆς ἐκκλησίας.

12.6. Ἡ ἀναγνώριση τῆς πλήρους πραγματικότητος τοῦ Εὐχαριστιακοῦ μυστηρίου εἶναι τὸ θεμέλιο τῆς ἀμοιβαίας ἀναγνώρισης τῶν ἐκκλησιῶν ὡς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ μία καθολικὴ ἄποψη, «μετὸν τέλεση τῆς Εὐχαριστίας σὲ καθεμία ἀπὸ αὐτὲς τὶς [Ὁρθόδοξες καὶ Ἀνατολικὲς Ὁρθόδοξες] ἐκκλησίες, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ οἰκοδομεῖται καὶ αὐξάνει σὲ κῦρος»¹⁰. Στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὑπάρχουν διαφορετικὲς ἀπόψεις σχετικὰ μετὸν ἀναγνώριση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καθεστώτος καὶ τῆς ἐγκυρότητας τῶν μυστηρίων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Μέχρι στιγμῆς, δὲν ὑπάρχει πλήρης συμφωνία γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ μετὰ τῶν διαφόρων Ὁρθόδοξων τοπικῶν ἐκκλησιῶν.

12.7. Ἡ κατανόηση τῆς ἐκκλησίας ὡς κοινωνίας δὲν ἔχει μόνον συνέπειες γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἐκκλησία καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τῆς, ἢ γιὰ τὶς δι-ἐκκλησιαστικὲς σχέσεις. Ἀφορᾷ ἐπίσης καὶ τὴν σχέση τῆς μετὸν «κόσμο», δηλαδὴ τὴν κοινωνία καὶ ἐκείνους πού δὲν ἀνήκουν στὴν κοινότητα τῆς Ἐκκλησίας. Μερικοὶ Ὁρθόδοξοι θεολόγοι ἔχουν υἱοθετήσει τὴν ἔννοια τῆς «λειτουργίας μετὰ τὴ λειτουργία»¹¹ γιὰ νὰ

(ἐπιμ.), *Die Schriften des Johannes von Damaskus* 2, Berlin 1973, σ. 24.

10. UR, 15.

11. Πρὸβλ., γιὰ παράδειγμα, I. Bria, *The Liturgy after the Liturgy*, Geneva 1996.

περιγράφουν τήν κατάσταση αὐτή, γεγονός πού σημαίνει ὅτι ἡ κοινωνία βρίσκει τήν ἔκφρασή της καί στήν καθημερινή ζωή τοῦ χριστιανοῦ καί ὅτι ἡ εὐχαριστιακή σύναξη ἐπεκτείνεται –ἂν καί μὲ διαφορετικό τρόπο– στή ζωή τῶν χριστιανῶν μέσα στόν κόσμο: Ἡ κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας δίνει τή δυνατότητα στοὺς χριστιανούς νὰ δροῦν ὡς χριστιανοί¹². Τὸ νὰ ζεῖ κανεὶς ὡς χριστιανὸς στόν κόσμο δὲν διαχωρίζεται ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακή ἐμπειρία καί συμμετοχή, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποτελεῖ τὴν προέκτασή της στή δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐξέφρασε παρόμοιες ἀπόψεις στὸ Ποιμαντικὸ Σύνταγμα τῆς Β΄ Βατικανῆς, *Gaudium et Spes*, γιὰ τὴν Ἐκκλησία στόν Σύγχρονο Κόσμο.

13. Ἡ ἐξουσία στήν ἐκκλησία στή διακονία τῆς κοινότητας

Κοινὴ δήλωση: Κάθε διακονία γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς ἐκκλησίας χρειάζεται μία μορφή ἐξουσίας, ἡ ὁποία νὰ μπορεῖ νὰ ἐξασκηθεῖ τόσο στὸ ἐπίπεδο τοῦ πρωτείου ὅσο καί σὲ ἐκεῖνο τῆς συνοδικότητας. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ τοῦ εἴδους βασιζέται σὲ ἓνα δῶρο ἀπὸ τὸν Θεό, στὸ χάρισμα τῆς ἡγεσίας¹³, τῆς ὁποίας τὰ καθήκοντα περιλαμβάνουν τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως, τὴν τέλεση τῶν μυστηρίων, τὴν τήρηση τοῦ δόγματος καί τὴν καθοδήγηση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐξουσία τοῦ «Πρώτου» (*Primus*) εἶναι μία προσωπικὴ μορφή ἐξουσίας στήν ὑπηρεσία τῆς κοινότητας. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μᾶς ἔδωσε ἓνα παράδειγμα γιὰ τὸ πῶς θὰ πρέπει νὰ κατανοηθεῖ ἡ ἐξουσία: ὡς διακονία πού περιλαμβάνει τὴν προθυμία νὰ ἐξασκήσει κανεὶς τὴν κένωση¹⁴. Οἱ μορφὲς ἐξουσίας πού σχετίζονται μὲ τὸ πρωτεῖο καί τὴ συνοδικότητα ἀναγνωρίζονται ὡς τέτοιες μέσω μιᾶς διαδικασίας πρόσληψης πού φανερώνει τὴν ἐξουσία τοῦ πληρώματος τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, νὰ διατηρεῖ τὸ ἀληθινὸ δόγμα μέσω τῆς «αἴσθησης τῆς πίστεως» (*sensus fidelium*).

13.1. Σὲ κάθε ἀνθρώπινη κοινωνία, ὑπάρχουν οἱ καταστάσεις τῆς ἐξουσίας καί τῆς δύναμης. Θὰ πρέπει νὰ γίνεται διάκριση μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο πραγματικότητων. Ἡ ἐξουσία ἀφορᾷ τὴν ἐπιρροή ἑνὸς

12. Πρβλ. τὸ κείμενο “The Basis of the Social Concept of the Russian Orthodox Church” (2000) καί τὸ κείμενο τῆς Συνόδου τῆς Κρήτης «Ἡ Ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον» (2016).

13. Πρβλ. Ῥωμ. 12, 3-8· Ἀ Κορ. 12, 4-11· Ἐφ. 4, 7-12.

14. Πρβλ. Φιλ. 2, 5-11· Ματθ. 23, 8-12.

ατόμου ἢ ἐνὸς ἰδρύματος, ἢ ὁποῖα βασίζεται στὴν παράδοση ἢ τὴν ἱκανότητα καὶ τὸ κῦρος ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ αὐτή. Ἡ δύναμη, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν ἱκανότητα χρήσης ὀρισμένων μέσων καὶ διαδικασιῶν γιὰ τὴ λήψη ἀποφάσεων. Καὶ οἱ δύο μποροῦν πολὺ εὐκόλα νὰ γίνουν ἀντικείμενο κατάχρησης.

13.2. Οἱ ἔννοιες τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δυνάμης ἀποκτοῦν ἰδιαίτερη σημασία στὴν ἐκκλησία. Ἡ δύναμη παρουσιάζεται κατ' ἀρχὰς ὡς γνώρισμα τοῦ Θεοῦ¹⁵. Τὰ βιβλικά κείμενα ἀναφέρονται στὴ δύναμη ἐφ' ὄλων τῶν «θεῶν» καὶ ἐπὶ τῆς δημιουργίας¹⁶. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια, ἡ ὑπέρτατη δύναμή Του μπορεῖ νὰ ταυτιστεῖ μὲ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ¹⁷. Ἡ δύναμη αὐτὴ σχετίζεται πάντοτε μὲ τὴν ἀγάπη Του γιὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, τὸ δῶρο τῆς σωτηρίας Του, ὅπως ἐπίσης τὴ συγχώρεσή Του καὶ –ιδιαιτέρως– τὸ ἔλεός Του¹⁸. Ἡ Καινὴ Διαθήκη θεωρεῖ ὅτι ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ δρᾷ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ¹⁹. Ὁ ἀναστημένος Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν Θεὸ πλήρη ἐξουσία, ἐνδυνάμωσε τοὺς ἀποστόλους ἐν καὶ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματός Του²⁰. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ἐξουσία στὴν Ἐκκλησία δὲν θὰ πρέπει νὰ κατανοηθεῖ ὡς κάποια μορφή κυριαρχίας ἀλλὰ ὡς διακονία πρὸς τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποῖα θεμελιώνεται στὴ δύναμη τοῦ Σταυροῦ.

13.3. Στὴν ἐκκλησία, ὑπάρχουν ἄτομα μὲ διαφορετικὰ χαρίσματα ποὺ λαμβάνουν καὶ ἀσχοῦν ἐξουσία σὲ διάφορους τομεῖς, ὅπως μᾶς δείχνει ἡ Ἐφ. 4, 11: «καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους». Αὐτὸ ὑποδηλώνει ὅτι ἡ ἐξουσία στὴν ἐκκλησία πρέπει πάντοτε νὰ συνδέεται μὲ τὴν κοινότητα. Αὐτὸ ἰσχύει γιὰ τοὺς ἱερωμένους, εἰδικώτερα γιὰ τὴ διακονία τοῦ ἐπισκόπου, ἢ ὁποῖα ἔχει ἀποκτήσει μία ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων. Ὡστόσο, προσωπικότητες ὅπως ὁ Γέροντας Σιλουανὸς τοῦ Ἁγίου Ὅρους καὶ ἡ Μητέρα Τερέζα δείχνουν ὅτι ἡ ἱερωσύνη δὲν ἀποτελεῖ ἀναγκαστικὰ προϋπόθεση τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας.

15. Πρβλ. Ἀποκ. 7, 12.

16. Πρβλ. Ψαλμ. 82, 1

17. Πρβλ. Ψαλμ. 63, 2· Ἐβρ. 1, 3.

18. Πρβλ. Ἰωσ. 2, 19.

19. Πρβλ. Α' Κορ. 1, 24.

20. Πρβλ. Ματθ. 28, 18-19.

13.4. Καθώς ό Χριστός εἶναι ἡ κεφαλή τῆς ἐκκλησίας, εἶναι καί ἡ πηγὴ ὄλων τῶν ἐξουσιῶν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἐὰν αὐτὴ ἐξασκεῖται ἀπὸ ἓναν (τὸν πρῶτο), ἀπὸ μερικούς (τὴ σύνοδο) ἢ ἀπὸ ὄλους (τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ). Ἡ ἐξουσία μιᾶς συνόδου καὶ ἐκεῖνου ποῦ προεδρεύει θεμελιώνεται στὸ μυστήριο τῆς ἐκκλησίας ὡς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Ἡ συνοδικότητα, ὡς θεμελιώδης διάσταση τῆς Ἐκκλησίας, ἀντικατοπτρίζει τὸ μυστήριό της καί, ὡς ἐκ τούτου, συνδέεται μὲ τὴν ἐξουσία ὁλόκληρου τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος, μέσω τῆς «αἴσθησης τῆς πίστεως», ποῦ προκαλεῖται καὶ διατηρεῖται ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, εἶναι ἱκανὸς νὰ διακρίνει τί ἀνήκει ἀληθινὰ στὸν Θεό.

13.5. Ἡ ἄσκηση ἐξουσίας στοὺς κόλπους τῆς ἐκκλησίας ἔχει νόημα μόνον ἐὰν ἐξασκεῖται σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ σταυρωμένου Χριστοῦ, δηλαδὴ ὡς διακονία καὶ ὄχι ὡς κυριαρχία πάνω σὲ ἄλλους²¹. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ἐξάσκηση τοῦ πρωτείου σὲ διάφορα ἐπίπεδα. Τὰ μέσα ποῦ ἔχουν στὴ διάθεσή τους ἐκεῖνοι ποῦ ἀσκοῦν τὸ πρωτεῖο θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦνται μόνο σὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα. Αὐτὸ περιλαμβάνει καὶ τὸ καθῆκον τῆς λογοδοσίας πρὸς τὴν κοινότητα στὰ διάφορα ἐπίπεδα.

14. Ἡ θεολογικὴ ἐρμηνεία τοῦ πρωτείου

Κοινὴ δήλωση: Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ μόνη κεφαλή τῆς ἐκκλησίας. Ἀποτελεῖ παράδειγμα γιὰ ὄλους ἐκείνους ποῦ ἀσκοῦν τὸ λειτούργημα τῆς διακυβέρνησης στὴν ἐκκλησία. Ἡ Ἁγία Γραφὴ μαρτυρεῖ ὅτι, ὅσο κι ἂν μεταβάλλονται οἱ μορφὲς διακυβέρνησης, αὐτὲς ὑπῆρξαν ἀπαραίτητες γιὰ τὶς χριστιανικὲς κοινότητες ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχή. Πατερικὲς μαρτυρίες ἀπὸ τὸν 2ο αἰῶνα καὶ μετὰ δείχνουν ὅτι τὸ χάρισμα τῆς προεδρίας ἀνατέθηκε σὲ ἓνα ἄτομο, τοῦ ὁποῖου τὸ ἰδιαίτερο καθῆκον ἦταν ἡ μαρτυρία, ἡ προώθηση καὶ ἡ διαφύλαξη τῆς ἐνότητας τῆς ἐκκλησίας. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἐπιτελεῖται σὲ διάφορα ἐπίπεδα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς μὲ διαφορετικὸς τρόπους καὶ μὲ διαφορετικὴ ἔμφαση.

21. Πρβλ. Μᾶρκ. 10, 42-45 παρ., Ἰω. 13, 1-17.

14.1. Στην Καινή Διαθήκη, μία σειρά από αποσπάσματα δείχνουν ότι οι χριστιανικές κοινότητες διέθεταν έξ αρχής προϊσταμένους. Σε ένα από τα παλαιότερα κείμενα, ο απόστολος Παῦλος ένθαρρύνει τὰ μέλη τῆς κοινότητας νὰ αναγνωρίσουν καὶ νὰ σεβαστοῦν τοὺς «προϊσταμένους» τους: «Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς»²². Ἄλλα κείμενα περιγράφουν τὴν ὑπαρξὴ πρώιμων μορφῶν διακονίας ποὺ ἀσκοῦνται ἀπὸ πρόσωπα ποὺ ὀνομάζονται ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι²³. Ἡ Καινή Διαθήκη δὲν προσφέρει μία σταθερὴ εἰκόνα αὐτῶν τῶν λειτουργημάτων, ἀφήνοντας ἀνοιχτὰ πολλὰ ἐρωτήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἀκριβῆ λειτουργία τους.

14.2. Σύμφωνα μὲ τὴν Καινή Διαθήκη, ὁ Ἰησοῦς, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπίγειας διακονίας Του, ἐπέλεξε ὡς σταθεροὺς συντρόφους του τοὺς Δώδεκα, στοὺς ὁποίους ἔδωσε δύναμη καὶ ἐξουσία γιὰ νὰ κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιο, νὰ θεραπεύουν καὶ νὰ ἐκβάλλουν τὰ δαιμόνια²⁴, ἐνῶ τοὺς ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ εἶναι οἱ κριτὲς τοῦ Ἰσραήλ²⁵ στὰ ἔσχατα. Τρεῖς ἀπὸ αὐτοὺς, ὁ Πέτρος, ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰάκωβος, κατεῖχαν μία εἰδικὴ θέση, στὸν βαθμὸ ποὺ ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἐπέλεξε νὰ Τὸν συνοδεύουν σὲ εἰδικὲς περιστάσεις, ὅπως ἡ Μεταμόρφωση²⁶, ἢ στὸν κήπο τῆς Γεθσημανῆς πρὶν ἀπὸ τὴ σύλληψή Του²⁷. Ὁ Παῦλος μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, καθὼς καὶ οἱ Πέτρος καὶ Ἰωάννης, θεωρήθηκαν «στῦλοι» τῆς κοινότητος τῆς Ἱερουσαλήμ²⁸.

14.3. Ὁ Πέτρος λειτουργεῖ ὡς ἕνας εἰδικὸς μάρτυρας τῆς Ἀνάστασης στὸ πλαίσιο τοῦ παλαιότερου χριστιανικοῦ συμβόλου ποὺ ἀπαντᾷ στὴν Α΄ πρὸς Κορινθίους: «καὶ ὅτι ὤφθη [δηλαδὴ ὁ ἀναστημένος Χριστός] Κηφᾶ, εἶτα τοῖς δώδεκα»²⁹. Παρὰ τὶς προφανεῖς διαφορὲς, τὰ Εὐαγγέλια συμφωνοῦν ὅτι ἕνας εἰδικὸς ρόλος ἀποδόθηκε στὸν Πέτρο μεταξὺ τῶν μαθητῶν. Ἔτσι, στὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιο, ὁ Ἰησοῦς τὸν καθοδηγεῖ

22. Α΄ Θεσ. 5, 12.

23. Π.χ. Πράξ. 20, 28· Φιλ. 1, 1.

24. Λουκ. 9, 1.

25. Πρβλ. Ματθ. 19, 28· βλ. ἐπίσης Ἀποκ. 21, 12.

26. Μᾶρκ. 9, 2-10 παρ.

27. Μᾶρκ. 14, 32-42 παρ.

28. Γαλ. 2, 9.

29. Α΄ Κορ. 15, 5.

νά ενισχύσει τούς ἀδελφούς του³⁰, ἐνῶ στὸ κατὰ Ἰωάννην τὸν διατάζει νὰ ποιμάνει τὰ ἀρνία καὶ τὰ πρόβατα³¹. Στὸ πρῶτο ἀπόσπασμα τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ περιλαμβάνονται στὸν Μυστικὸ Δείπνο, ἐνῶ τὸ δεύτερο ἀπόσπασμα ἀναφέρεται στὴν Εὐχαριστία. Ταυτόχρονα, οἱ εὐαγγελιστὲς σὲ καμμία περίπτωση δὲν κρύβουν τὶς ἀδυναμίες τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ ἀντίθετα τὶς τονίζουν: Ὁ Πέτρος ἀρνεῖται τρεῖς φορές τὸν Κύριο καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ συγχώρηση³². Στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, ἡ διαλεκτικὴ μεταξὺ τῆς εἰδικῆς θέσης τοῦ Πέτρου καὶ τῆς ἀδυναμίας του φθάνει στὸ ἀποκορύφωμά της: Ὁ Πέτρος, ὁ ὁποῖος διορίζεται γιὰ νὰ λάβει τὰ κλειδιά τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν³³, ἀποκαλεῖται «Σατανᾶς» ὅταν προσπαθεῖ νὰ ἐμποδίσει τὸν Κύριο νὰ ἀκολουθήσει τὴν ὁδὸ τοῦ σταυροῦ³⁴. Ἄν καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐμπλακεῖ σὲ μία συζήτηση μὲ τὸν Παῦλο γύρω ἀπὸ τὴ σχέση τους μὲ τούς μὴ Ἰουδαίους χριστιανούς³⁵, ὁ Πέτρος ἀπολαμβάνει ἕναν ἰδιαίτερο σεβασμό, ἐνῶ παρουσιάζεται ὡς διαμεσολαβητὴς ὅταν προκύπτουν ἐντάσεις καὶ συγκρούσεις³⁶.

14.4. Πολὺ νωρὶς ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης συνδέθηκε μὲ τούς Πέτρο καὶ Παῦλο, οἱ ὁποῖοι κήρυξαν τὸν Χριστὸ καὶ μαρτύρησαν στὴ Ρώμη³⁷. Ἡ τιμὴ ἐπὶ τῶν μνημάτων τους στὴ Ρώμη, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ σημασία τῆς πόλης ὡς πρωτεύουσας τῆς αὐτοκρατορίας, συνέβαλαν στὸ νὰ ἀποδοθεῖ εἰδικὴ θέση στὴν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης καὶ –κατὰ συνέπεια– στὸν ἐπίσκοπό της, ἀπὸ τὸν τρίτο αἰῶνα καὶ μετὰ.

14.5. Ἡ εἰδικὴ θέση τοῦ Πέτρου στὸ κολλέγιο τῶν Δώδεκα, ὅπως μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή, ἀντικατοπτρίζεται ἐπίσης καὶ στὴ λειτουργικὴ παράδοση, ἐνῶ συνήθως σχετίζεται μὲ τὸν ἐξαιρετικὸ ρόλο τοῦ Παύλου, λόγω τῆς ἱεραποστολικῆς δράσης του μεταξὺ τῶν ἐθνῶν. Τόσο τὸ ρωμαϊκὸ ὅσο καὶ τὸ βυζαντινὸ τυπικὸ μνημονεύουν τὸν Ἀπόστολο Πέτρο μαζί μὲ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο στίς 29 Ἰουνίου. Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸ τυπικὸ τὴ μέρα αὐτὴ λαμβάνει χῶρα μία ἐπίσημη τελετὴ. Στὴ

30. Λουκ. 22, 32.

31. Ἰω. 21, 15-19.

32. Λουκ. 22, 34 καὶ 61-62.

33. Ματθ. 16, 19.

34. Ματθ. 16, 21-23.

35. Πρβλ. Γαλ. 2, 11-21.

36. Πρβλ. Πράξ. 15, 6-14.

37. Βλ. § 7.2.

μεταγενέστερη βυζαντινή παράδοση, μία περίοδος νηστείας προηγείται τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀποστόλων, δίνοντας ἔτσι ἔμφαση στὸ κῦρος τῶν δύο αὐτῶν Ἀποστόλων.

14.6. Στὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Ἰγνατίου Ἀντιόχειας, ποὺ χρονολογοῦνται γύρω στὸν 2ο αἰῶνα, ὁ ἐπίσκοπος ἐμφανίζεται ὡς ἐγγυητὴς τῆς ἐνότητας τῆς ἐκκλησίας. Αὐτὸ θὰ πρέπει πιθανῶς νὰ γίνῃ κατανοητὸ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀνησυχίας τοῦ συγγραφέα ὅτι ἡ γενιὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἄμεσων μαθητῶν τοὺς εἶχε ὀριστικὰ παρέλθει. Ἐπιπλέον, γιὰ τὸν Κυπριανὸ Καρχηδόνας (†258) κάθε ἐπίσκοπος, ὡς διάδοχος τῶν Ἀποστόλων, κάθεται στὴν «Ἔδρα τοῦ Πέτρου». Τὸ εἰδικὸ καθεστῶς τοῦ Πέτρου, γιὰ τὸ ὁποῖο μαρτυρεῖ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, ὑποδηλώνει γιὰ τὸν Κυπριανὸ τὴν ἐνότητα τοῦ ἐπισκοπάτου³⁸. Ἡ διακονία τῶν ἐπισκόπων θεωρήθηκε τελικὰ ὡς ἓνας τρόπος συνέχισης τῆς ἀποστολικῆς κληρονομιάς, καθιστώντας τὴν ἔτσι μία διαρκῆ πραγματικότητα.

14.7. Τὸ ἐκκλησιαστικὸ καθεστῶς τοῦ πρωτείου στὸ ἐπαρχιακὸ ἐπίπεδο περιγράφεται στὸν 34ο Ἀποστολικὸ Κανόνα³⁹. Ἄν καὶ ὁ ἴδιος ὁ κανόνας εἶναι κάπως ἀσαφῆς στὶς διατυπώσεις του, καὶ αὐτὸ ἐν μέρει λόγω τῆς διαφορετικῆς κατάστασης ἀπὸ περιοχὴ σὲ περιοχὴ (π.χ. ὁ διαφορετικὸς τρόπος ἄσκησης τοῦ πρωτείου στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ τὴν Ἀντιόχεια), ἀντικατοπτρίζει ὥστόσο τὶς ἐλπίδες καὶ τὶς φιλοδοξίες τοῦ 4ου αἰῶνα. Ἀπὸ τὸν 34ο κανόνα μαθαίνουμε κάτι πολὺ σημαντικὸ γιὰ τὴ δυναμικὴ τοῦ πρωτείου: τὴν ἀλληλεξάρτηση μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τῆς συνόδου του.

14.8. Ἡ διατήρηση τῆς ἐνότητας τῆς ἐκκλησίας ἀποτελεῖ εὐθύνη ὅλων τῶν μελῶν τῆς. Ὡστόσο, ὁ «Πρῶτος» ἀνάμεσά τους εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν τήρησή τῆς. Ἐνα τέτοιο καθῆκον διακυβέρνησης περιλαμβάνει τὴ διαμεσολάβηση, τὴ διατήρηση τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ τῆς ἐνότητας καὶ τῆς ποικιλομορφίας ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίστοιχη λογοδοσία. Τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ βρίσκουν ἐφαρμογὴ στὴν ἐξάσκηση αὐτοῦ τοῦ λειτουργήματος: «καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς· εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος»⁴⁰.

38. Κυπριανοῦ Καρχηδόνας, *De catholicae ecclesiae unitate*, 4-5.

39. Βλ. § 7.4.

40. *Μᾶρκ.* 9, 35.

14.9. Με τήν εξέλιξη τῶν ἐκκλησιαστικῶν δομῶν καί τή διάκριση τῶν διαφορῶν ἐπιπέδων τῆς ἡ ἐξάσκηση τοῦ πρωτείου ἔγινε περισσότερο ἀπαιτητική. Ἐξακολουθεῖ ὡστόσο νά σχετίζεται μέ κάθε ἐπίπεδο τῆς ἐκκλησίας μέχρι καί σήμερα: τήν τοπική ἐκκλησία, τήν ἐπισκοπή/ἐπαρχία, τήν ἐκκλησιαστική ἐπαρχία/μητρόπολη, τὸ πατριαρχεῖο καί τήν ἀνά τήν οἰκουμένη ἐκκλησία. Ἡ ἄσκηση τοῦ πρωτείου ποικίλλει ἀνάλογα μέ τὰ διαφορετικά ἐπίπεδα στήν ἐκκλησία. Ἔτσι, τὸ πρωτεῖο σέ μία ἐπαρχιακή ἐκκλησία δέν εἶναι τὸ ἴδιο μέ ἐκεῖνο τοῦ τοπικοῦ ἐπισκόπου στήν ἐπισκοπή του, διότι, στὸ πλαίσιο τῆς ἐπαρχίας, ὁ ἐπίσκοπος διαθέτει ἓνα εἰδικὸ λειτούργημα ὡς ἐκεῖνος ποὺ ἐγγυᾶται τήν κοινωνία μεταξὺ τῆς ἐκκλησίας του καί τῶν ἄλλων τοπικῶν ἐκκλησιῶν.

14.10. Εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητο νά ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν τὸ ιδιαίτερο ἱστορικὸ πλαίσιο κάθε σχετικῆς δήλωσης ποὺ ἀφορᾷ τὸ πρωτεῖο, τήν ἱστορία τῆς ἀνάπτυξής του, τὴ σημασία του γιὰ τήν ἐποχή του καί ἐπίσης τήν ἱστορία τῶν ἐπιδράσεών του. Γιὰ παράδειγμα, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐπίσκοπο Ρώμης, χρειάζεται νά γίνει διάκριση μεταξὺ τοῦ πρωτείου δικαιοδοσίας καί τοῦ ἀλάθητου. Ὡς συνέπεια τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ πρωτείου δικαιοδοσίας, ἡ Ρωμαϊκὴ Ἑδρα ἀπέκτησε ιδιαίτερο κύρος κατὰ τήν περίοδο μετὰ τήν Α' Βατικανή. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀλάθητο, εἶναι σημαντικό νά σημειωθεῖ ὅτι, σέ μία περίοδο περίπου ἑνὸς καί ἡμίσεος αἰῶνα ἀπὸ τήν Α' Βατικανή, οἱ πάπες Ρώμης κατέφυγαν μόλις μία φορὰ σέ *ex cathedra* διακήρυξη, καί συγκεκριμένα στήν περίπτωση τῆς ἀνακήρυξης τοῦ δόγματος τῆς Ἀναλήψεως τῆς Θεοτόκου στὸν οὐρανό (1950).

14.11. Θὰ μπορούσε κάποιος νά κατανοήσει καλύτερα τήν καθολικὴ ἔννοια τοῦ πρωτείου σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο, προχωρώντας σέ μία σαφέστερη διάκριση μεταξὺ τῆς μοναδικῆς θέσης τοῦ Πάπα στήν Καθολικὴ Ἐκκλησία καί τῆς πιθανῆς λειτουργίας του ὡς πρώτου στὸ πλαίσιο τῆς εὐρύτερης χριστιανικῆς κοινότητας. Ὁ ρόλος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης κατὰ τήν πρώτη χιλιετία, ὅπως περιγράφεται στὸ ἔβδομο κεφάλαιο τοῦ ἀνά χειρας κειμένου καί στὰ κείμενα τῆς Ραβέννας καί τοῦ Κιέτι τῆς Μικτῆς Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς Ὁρθοδόξων-Καθολικῶν, προσφέρει ἓνα χρήσιμο σημεῖο ἐκκίνησης γιὰ τήν ἐξέταση τοῦ ζητήματος αὐτοῦ.

15. Ἡ θεολογικὴ ἐρμηνεία τῆς συνοδικότητος

Κοινὴ δήλωσις: Ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις μαρτυροῦν τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ διακυβέρνησις βασιίζεται σὲ μίαν συνοδικὴν ἀρχὴν ὅπως ἐκφράζεται, γιὰ παράδειγμα, στὴν κοινωνία τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν τοπικῶν συνόδων τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας. Ἡ συνοδικὴ ἀρχὴ θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ ἰσχύει σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίστοιχη περιοχὴ εὐθύνης.

15.1. Ἡ συνοδικὴ ἀρχὴ ἔχει ὡς πρότυπό της τὴν Ἀποστολικὴν σύνοδο τῆς Ἱερουσαλήμ⁴¹. Τὸ Βιβλίον τῶν Πράξεων περιγράφει πῶς «οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι»⁴², ὅταν βρέθηκαν ἀντιμέτωποι μὲ τὸ κρίσιμο πρόβλημα τῆς περιτομῆς, συγκεντρώθηκαν στὴν Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Ἰακώβου. Ἐκεῖ, τὸ πρόβλημα συζητήθηκε ἀνοιχτά. Ἡ τελικὴ ἀπόφασις, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ περιτομὴ δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἔχει καθολικὴ ἰσχύ, συνέβαλε στὴν οἰκοδόμησις κοινότητος⁴³. Μπορεῖ ἐπίσης νὰ δεῖ κάποιος μίαν ἔκφρασις τῆς συνοδικῆς ἀρχῆς στὴν περίπτωσις τῆς συγκέντρωσις τῶν «120 ἀδελφῶν», στὴ διάρκεια τῆς ὁποίας ὁ Μαθθίας εἰσηλθε στὸν κύκλο τῶν ἀποστόλων, ἀντικαθιστώντας τὸν Ἰούδα⁴⁴.

15.2. Θὰ μπορούσε κάποιος νὰ συναντήσῃ τὶς ἐπαρχιακὰς συνόδους στὶς συζητήσεις ποὺ ἔλαβαν χώρα γιὰ τὸν Μοντανισμό γύρω στὰ τέλη τοῦ 2ου αἰῶνα. Ὁ Εἰρηναῖος Λυῶνος βλέπει τὴν ἀποστολικότητα νὰ φανερώνηται στὴ συμφωνία τῶν ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖες εἶναι διάσπαρτες σὲ ὅλο τὸν κόσμον. Ἡ ἀποστολικότητα αὐτὴ ἐκφράσθηκε ἀπὸ τοὺς ἀντίστοιχους ἐπισκόπους, τοὺς ὁποῖους καὶ θεωροῦσε διαδόχους τῶν ἀποστόλων⁴⁵. Ὁ Κυπριανὸς Καρχηδόνας μεταθέτει τὸ κέντρο βάρους ἀπὸ τὴν παράδοσις, τὴν ὁποία φυλάσσουν οἱ ἐπίσκοποι, στὸν συλλογικὸ χαρακτήρα τοῦ ἐπισκοπικοῦ θεσμοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποστολικότητα φανερώνηται, ὅταν εἶναι ἀπαραίτητο, στὶς συνόδους⁴⁶. Γιὰ τὸν

41. Πράξ. κεφ. 15.

42. Πράξ. 15, 6.

43. Πράξ. 15, 28.

44. Πράξ. 1, 15-26.

45. Πρβλ. Εἰρηναίου Λυῶνος, *Adversus haeresis*, III, 3, 1-4.

46. Πρβλ. Κυπριανοῦ Καρχηδόνας, *Ep.* 72 (Πρὸς Στέφανον, Περὶ συνόδου).

Κυπριανό, ή εκκλησία «ένώνεται και διατηρείται μία, απόρροια της συναίνεσης των επισκόπων»⁴⁷. Μέχρι τον 3ο αιώνα σε Άνατολή και Δύση, ή εκκλησιαστική σύνοδος (είτε σε τοπικό είτε σε έπαρχιακό επίπεδο) αναγνωρίζεται καθολικά ως ό κατ' έξοχήν τρόπος με τον όποιο ή πιστότητα της εκκλησίας στην άποστολική παράδοση όφείλει να έκφρασθει και να προστατευθει, όταν τó άπαιτούν οι περιστάσεις. Ή σύγκληση οίκουμενικής συνόδου (Α' 325) κατέστη δυνατή μόνο μετά άπό την ήττα του άυτοκράτορα Λικινίου άπό τον Κωνσταντίνο.

15.3. Οι σύνοδοι της άρχαίας εκκλησίας, ιδίως εκείνες οι έπτά που αναγνωρίσθηκαν ως Οίκουμενικές τόσο άπό τους Όρθόδοξους όσο και τους Καθολικούς, ύπήρξαν έκτακτα, *ad hoc* γεγονότα, που προκλήθηκαν άπό πιεστικές περιστάσεις και ιδίως άπό την ανάγκη να άντιμετωπισθούν οι αίρέσεις και σημαντικά προβλήματα που άφορούσαν την ένότητα της εκκλησίας. Τέτοιες σύνοδοι δέν θα πρέπει να κατανοοούνται πρώτιστα με θεσμικούς όρους, αλλά μάλλον ως έκφράσεις της φωνής ή του φρονήματος της εκκλησίας για όρισμένα πολú συγκεκριμένα θέματα. Οι σύνοδοι θεωρούνται γενικά έγκυρες όταν άποφασίζουν για θέματα δόγματος, λειτουργίας και τάξεως στον βαθμό που έκφράζουν την πίστη της Έκκλησίας.

15.4. Μία σύνοδος άποτελεί τον βασικό τρόπο με τον όποιον έκδηλώνεται ή ούσιαστική ένότητα της εκκλησίας σε συγκεκριμένο πλαίσιο και ως άπάντηση σε συγκεκριμένες περιστάσεις. Στους επισκόπους, ως διαδόχους των Άποστόλων, ανατέθηκε ή εϋθύνη να διακηρύττουν για θέματα δόγματος και εκκλησιαστικής τάξεως, έκφράζοντας έτσι την πίστη των κοινοτήτων τους. Όλόκληρος ό λαός του Θεού, και ειδικότερα οι έπίσκοποι, είναι έπιφορισμένοι με τή διαφύλαξη και τή μετάδοση του άποστολικού κηρύγματος σύμφωνα με την Α' Ίωάννου : «ό έωράκαμεν και άκηκόαμεν, άπαγγέλλομεν ύμιν»⁴⁸.

15.5. Οι έπίσκοποι, όταν συνέρχονται σε σύνοδο, δέν διαθέτουν καμμία έξουσιοδότηση να προχωρήσουν πέρα άπό την άποστολική διδασκαλία (*depositum fidei*). Τό έργο τους είναι ούσιαστικά έργο διάκρισης,

47. Cyprian of Carthage, *Ep.* 66, 8.

48. Α' Ίω. 1, 3.

ἐπιβεβαίωσης καὶ διακήρυξης: διακρίνουν τὴν ἀποστολικὴ παράδοση γιὰ ἓνα συγκεκριμένο θέμα, ἐπιβεβαιώνουν αὐτὴν τὴν παράδοση καὶ τέλος τὴ διακηρύσσουν.

15.6. Οἱ ἀρχαιότερες κανονικὲς συλλογές (ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸν 4ο αἰῶνα) διατυπώνουν τὴν ἀρχὴ τῆς συνοδικότητος μὲ ποικίλους τρόπους, ὅπως γιὰ παράδειγμα μὲ τὴν ὑπόδειξη ὅτι ἓνας ἐπίσκοπος πρέπει νὰ χειροτονηθεῖ ἀπὸ τοῦλάχιστον τρεῖς ἐπισκόπους⁴⁹, μὲ τὴν ἀνάγκη οἱ ἐπίσκοποι κάθε ἐπαρχίας νὰ ἀναγνωρίζουν τὴν ἐξουσία ἐνός «Πρώτου» γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ὁμοφωνίας μεταξὺ τοῦ ἰδίου καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων⁵⁰, ἢ μὲ τὴν ἐντολὴ ὅτι σύνοδοι πρέπει νὰ συγκαλοῦνται σὲ τακτικὰ χρονικὰ διαστήματα σὲ κάθε μητροπολιτικὴ ἐπαρχία «διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρείας, καὶ τὰς τῶν ἀμφισβητουμένων διαλύσεις»⁵¹.

15.7. Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, οἱ ἐκκλησίες ἀνέπτυξαν κι ἄλλες μορφὲς συνοδικῶν συνελεύσεων ποὺ ἀσχολοῦνται, ὅταν παρίσταται ἀνάγκη, μὲ θέματα δόγματος καὶ ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καὶ οἱ ὁποῖες πρέπει νὰ διακρίνονται ἀπὸ τὶς συνόδους (τοπικὲς, ἐπαρχιακὲς ἢ οἰκουμενικὲς). Σὲ αὐτὲς περιλαμβάνονται, γιὰ παράδειγμα, ἡ ἐνδημοῦσα σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐπισκόπους ποὺ ἔτυχε νὰ βρίσκονται στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ διάφορους λόγους καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἱκανοὶ νὰ συνέλθουν σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα, ὅταν ὑπάρχει ἀνάγκη γιὰ μία συνοδικὴ ἀπόφαση. Ὅρισμένες Ὁρθόδοξες αὐτοκέφαλες ἐκκλησίες υἱοθέτησαν στὴ σύγχρονη ἐποχὴ ἓνα σύστημα, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο οἱ ἐκκλησίες διοικοῦνται καὶ διευθύνονται ἀπὸ μία διαρκῆ σύνοδο ἐπισκόπων καὶ ἄλλων ἐπιτετραμμένων.

15.8. Οἱ συνοδικὲς ἐκφράσεις καὶ διαδικασίες ἀνήκουν στὴν ἴδια τὴν ταυτότητα, τόσο τῆς Καθολικῆς ὅσο καὶ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Στὸ διάβα τῆς ἱστορίας, παρὰ τὴν ἀξιοσημεῖωτη ποικιλομορφία ποὺ προέκυψε σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τὶς διαφορὲς μεταξὺ τῶν παραδόσεών μας, ἡ ἐκκλησία δὲν ὑπῆρξε ποτὲ χωρὶς κάποια συνείδηση συνοδικότητος.

49. Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καν. 4, καὶ 1ος Ἀποστολικὸς Κανόνας, ὁ ὁποῖος ὀρίζει, ὡστόσο: «Ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν».

50. 34ος Ἀποστολικὸς Κανόνας.

51. Σύνοδος Ἀντιοχείας, 341, καν. 20. Πρβλ. Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καν. 5.

16. Πρωτείο και συνοδικότητα στη διακονία τής κοινωνίας

Κοινή δήλωση: Μία έκκλησιολογία, ή οποία θεμελιώνεται στην Εύχαριστία, όφείλει να είναι ένήμερη τόσο για την κοινή καταγωγή των άρχων του πρωτείου και τής συνοδικότητας όσο και για τον συμπληρωματικό χαρακτήρα τους. Στην κανονική παράδοση αυτό αντικατοπτρίζεται, για παράδειγμα, στον 34ο Άποστολικό Κανόνα. Το πρωτείο και ή συνοδικότητα δέν αποτελούν προαιρετικές μορφές διοίκησης τής έκκλησίας, αλλά ανήκουν στην ίδια τή φύση τής έκκλησίας έπειδή και οι δύο αυτές μορφές προορίζονται να ενισχύσουν και να έμβαθύνουν την κοινωνία σε όλα τα επίπεδα. Τόσο από θεολογική όσο και από κανονική άποψη είναι έπομένως αδύνατο να συζητηθεί το ζήτημα του πρωτείου χωρίς να έξετασθεί ή συνοδικότητα, ή να άγνοηθεί το πρωτείο όταν άσχολεϊται κάποιος με τή συνοδικότητα.

16.1. Ό Ίησοϋς Χριστός είναι ή κεφαλή τής έκκλησίας⁵² και έπομένως «ίνα γένηται έν πᾶσιν αυτός πρωτεύων»⁵³. Η ζωντανή αυτή οργανική ένότητα κεφαλής και σώματος έκφράζεται στη ζωή τής έκκλησίας με την άλληλεπίδραση μεταξύ του πρώτου και τής συνόδου. Κάθε μορφή έκκλησιαστικού πρωτείου δέν συνιστά έκ φύσεως κάποια έξουσία υπεράνω τής έκκλησίας, αλλά έντός τής έκκλησίας ως διακονία που υπόκειται στον Ίησοϋ Χριστό, την κεφαλή τής⁵⁴.

16.2. Τόσο ή εύχαριστιακή έμπειρία όσο και ή κανονική παράδοση δείχνουν ότι το πρωτείο και ή συνοδικότητα άλληλοεξαρτώνται. Στην Εύχαριστία, ή θεμελιώδης έκφραση τής έκκλησιαστικής ζωής στο σύνολό της, ή κοινότητα και ό προεστώς που προεδρεύει (ό έπίσκοπος ή ό έπιτετραμμένος πρεσβύτερος) βρίσκονται σε μία σχέση άλληλεξάρτησης: ή κοινότητα δέν μπορεί να τελέσει την Εύχαριστία χωρίς έναν προεστῶτα, ό όποιος, με τή σειρά του, δέν μπορεί να τελέσει την Εύχαριστία χωρίς την κοινότητα. Στην κανονική παράδοση, ή περιγραφή τής διασύνδεσης μεταξύ του «Πρώτου» και των άλλων έπισκόπων, έπισημοποιείται σε έπαρχιακό επίπεδο στον 34ο Άποστολικό

52. Πρβλ. Έφ. 1, 22.

53. Κολ.1, 18.

54. Πρβλ. § 13.2 και 5.

Κανόνα⁵⁵: οί ἐπίσκοποι κάθε ἐπαρχίας δὲν μποροῦν νὰ κάνουν τίποτε σημαντικό χωρὶς τὴ συγκατάθεση τῆς κεφαλῆς τους, ὁ ὁποῖος, μὲ τὴ σειρά του, δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτε χωρὶς τὴ συγκατάθεση ὄλων. Πρωτεῖο καὶ συνοδικότητα δὲν πρέπει νὰ ἔρχονται σὲ ἀντιπαράθεση μεταξύ τους. Ἀντίθετα, πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς ἀδιαχώριστες καὶ ἀλληλοσυμπληρούμενες μορφές διοίκησης στὴ διακονία τῆς ἐνότητας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ.

16.3. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πρώτης χιλιετίας, ὅλοι οἱ θεσμοὶ ποὺ ἀφοροῦσαν τὸ πρωτεῖο σὲ κάθε ἐπίπεδο τῆς ἐκκλησίας εἶχαν τὶς ρίζες τους σὲ συνοδικές δομές. Σὲ κάθε ἱστορικό πλαίσιο, τὸ πρωτεῖο ἀναγνωρίσθηκε ὡς ἓνα παγκόσμιο γεγονός ποὺ ἐκφράζει τὴ σχέση ἀνάμεσα σὲ μία σύναξη καὶ τοῦ προεστῶτος της, μὲ διαφορετικὰ θεμέλια καὶ τρόπους λειτουργίας στὰ διαφορετικὰ ἐπίπεδα στὰ ὁποῖα ἐξασκεῖται ἡ κοινωνία στὴν ἐκκλησία. Ἐπομένως, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ κατανοήσει πραγματικά τὸ πρωτεῖο χωρὶς τὴ συνοδικότητα, οὔτε νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴ συνοδικότητα ἀγνοώντας τὸ πρωτεῖο.

16.4. Ὑπάρχει μία ἀναλογία ἀλλὰ ὄχι ταυτότητα στὴ σχέση μεταξύ πρωτείου καὶ συνοδικότητας στὰ διάφορα ἐπίπεδα τῆς ἐκκλησίας: τοπικό, ἐπαρχιακὸ καὶ παγκόσμιο. Ἐπειδὴ ἡ φύση τοῦ πρωτείου καὶ τῆς συνοδικότητας διαφέρει σὲ κάθε ἐπίπεδο, ἢ μεταξύ τους δυναμικὴ ποικίλλει ἐπίσης ἀναλόγως. Γιὰ παράδειγμα, τὸ πρωτεῖο καὶ ἡ συνοδικότητα σὲ ἐπαρχιακὸ ἐπίπεδο δὲν εἶναι τοῦ ἴδιου εἴδους ὅπως στὸ ἐπίπεδο τῆς τοπικῆς ἐπισκοπῆς. Στὴν ἐπαρχιακὴ μορφή συνοδικότητας, ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐπαρχίας διαθέτει ἓνα εἰδικὸ χάρισμα, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ εἶναι ὁ ἐγγυητὴς τῆς κοινωνίας μεταξύ τῆς ἐκκλησίας του καὶ τῶν ἄλλων τοπικῶν ἐκκλησιῶν. Παρόμοια, ἡ ἀλληλεξάρτηση μεταξύ πρωτείου καὶ συνοδικότητας σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο δὲν ἀντικατοπτρίζει ἀπευθείας ὅ,τι ἰσχύει σὲ τοπικὸ ἢ ἐπαρχιακὸ ἐπίπεδο καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπαιτεῖται περαιτέρω θεολογικὴ ἐξέταση. Ἡ ἔλλειψη μιᾶς κοινῆς ὀρθόδοξης ἀντίληψης ὡς πρὸς τὸ πρωτεῖο σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο περιπλέκει τὸν διάλογο μεταξύ Ὀρθοδόξων καὶ Καθολικῶν γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτό, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ἀπουσία μιᾶς σαφοῦς συνοδικῆς δομῆς στὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία.

55. Βλ. §§ 7.4 καὶ 14.7.

16.5. Μία σημαντική πτυχή τῆς σχέσεως μεταξύ πρωτείου καὶ συνοδικότητας εἶναι τὸ ζήτημα τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο θὰ διασφαλισθεῖ ἡ στενὴ σχέση μεταξύ τῆς κοινωνίας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῆς συλλογικότητας τῶν ἐπισκόπων. Οἱ ἐπίσκοποι ἐκφράζουν τὴν πίστη τῶν ἐκκλησιῶν τους, ἀλλὰ ἔχουν ἐπίσης εὐθύνη καὶ γιὰ τὴν ἐκκλησία στὸ σύνολό της. Τὸ χάρισμα αὐτό, ποὺ ἐκφράζεται στὸ μυστήριο τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας, καθιστᾷ τοὺς ἐπισκόπους διακόνους ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας – ὄχι μόνο τῆς τοπικῆς τους ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ μεταξύ τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν, ὅπως ὑποδηλώνεται ἀπὸ τὴν ἐπίθεση τῶν χειρῶν τῶν συλλειτουργῶν ἐπισκόπων, κατὰ τὴ χειροτονία ἐνὸς ἐπισκόπου.

16.6. Ἡ συνοδικότητα, ὡς ἡ ὁρατὴ ἐκφραση τῆς καθολικότητας τῆς ἐκκλησίας, δὲν σχετίζεται μόνον μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία ἀλλὰ καὶ μὲ ὁλόκληρο τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ ἐνότητα τῶν «Πρώτων» καὶ τῶν πιστῶν τους μπορεῖ νὰ ἐκφρασθεῖ σὲ διαφορετικὰ ἐπίπεδα στὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, ἐπειδὴ ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν ἐκκλησία ἀνήκει σὲ ὅλα τὰ μέλη της. Τὸ γεγονός ὅτι λαϊκοὶ προσκλήθηκαν ὡς σύμβουλοι τόσο σὲ ἐπισκοπικὲς συνόδους τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας γιὰ οἰκογενειακὰ ζητήματα (2015 καὶ 2016), ὅσο καὶ στὴν Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο τῶν Ὁρθόδοξων στὴν Κρήτη (2016), συνιστᾷ ἐπαρκῆ μαρτυρία γιὰ κάτι τέτοιο. Οἱ λαϊκοὶ μποροῦν νὰ ἐμπλουτίσουν τὶς συνοδικὲς συζητήσεις μὲ τὴν πνευματικότητα καὶ τὴν ἐμπειρία τους.

16.7. Ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλησίας ἀποκαλύπτει δύο ἐκκλησιολογικὲς τάσεις: τὴ συνοδική, κυρίως ἀλλὰ ὄχι ἀποκλειστικά, στὴν Ἀνατολή καὶ τὸ πρωτεῖο, κυρίως ἀλλὰ ὄχι ἀποκλειστικά, στὴ Δύση. Ὅστόσο, οἱ δύο αὐτὲς τάσεις μποροῦν νὰ συνυπάρξουν σὲ μία δημιουργικὴ ἔνταση. Ὅποιαδήποτε προσπάθεια ἀποκατάστασης τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξύ τῶν Καθολικῶν καὶ τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν προϋποθέτει, καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς, τόσο τὴν ἐνίσχυση τῶν συνολικῶν δομῶν ὅσο καὶ μία νέα κατανόηση τοῦ παγκοσμίου πρωτείου – ὅπου καὶ οἱ δύο μορφὲς διακυβέρνησης ἐξυπηρετοῦν τὴ κοινωνία μεταξύ τῶν ἐκκλησιῶν.

V. Συμπέρασμα

Περίληψη

17.1. Μέχρι σήμερα, τὰ Ὀρθόδοξα καὶ Καθολικὰ μέλη τῆς Μικτῆς Ὀμάδας Ἐργασίας «Ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος» ἐργάσθηκαν μέσα σὲ ἓνα πνεῦμα φιλίας καὶ πνευματικῆς ἀνταλλαγῆς. Τὰ μέλη τῆς Ὀμάδας Ἐργασίας θεωροῦν ὅτι, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν 14 ἐτῶν, ἔχουν σημειώσει σημαντικὴ πρόοδο στὴν προσπάθειά τους νὰ οἰκοδομήσουν ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη, νὰ κατανοήσουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον πιὸ καθαρὰ καὶ νὰ μπορέσουν νὰ ὑπερβοῦν τὰ ἐμπόδια ποὺ ἀποτρέπουν ἐδῶ καὶ πολὺ καιρὸ τὴν ἀποκατάσταση τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τους.

17.2. Αὐτὸ κατέστη ἐπίσης δυνατὸ, ἐπειδὴ τὰ μέλη τοῦ «Ἁγίου Εἰρηναίου» προσπάθησαν νὰ υἱοθετήσουν μία μεθοδολογία, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τὰ ἱστορικὰ δεδομένα ἐρμηνεύονται μὲ τρόπο ποὺ νὰ λαμβάνει πλήρως ὑπ' ὄψιν τὴ συνάφειά τους, ἀποφεύγοντας ἀναχρονιστικὲς ἐρμηνεῖες ποὺ προβάλλουν μεταγενέστερες διαφωνίες σὲ προγενέστερο χρόνο, ἀναζητώντας ταυτόχρονα τὴ διαχρονικὴ ἀξία τῶν διατυπώσεων, ὅπως αὐτὲς κατανοήθηκαν ἀρχικά.

17.3. Τὰ μέλη τῆς Ὀμάδας Ἐργασίας υἱοθέτησαν τὴν προσέγγιση αὐτὴ στὴ μελέτη τους γιὰ ἓνα εὐρὺ φάσμα ἐρωτημάτων, τὰ ὁποία ὁμαδοποιήθηκαν σὲ δεκαῆξι κοινὲς δηλώσεις, ξεκινώντας μὲ τὴ σημασία τῆς ἐρμηνευτικῆς γιὰ τὸν ἴδιο τὸν οἰκουμενικὸ διάλογο. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ἀκολούθησαν τὲς ἀκόλουθες βασικὲς ἀρχές: 1) Ἡ γλῶσσα εἶναι σημαντικὴ καὶ οἱ λέξεις ἀποκτοῦν διαφορετικὸ νόημα σὲ διαφορετικὲς χρονικὲς περιόδους. 2) Τὰ δόγματα τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Καθολικῶν χρειάζεται νὰ μελετηθοῦν στὴ συνάφειά τους, σὲ μία προσπάθεια νὰ καταστεῖ σαφὲς τί εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγεται καὶ τί αὐτὸ ποὺ ἐννοεῖται. 3) Οἱ διαφορετικὲς προσεγγίσεις στὸ κανονικὸ δίκαιο πρέπει ἐπίσης νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ βαθμὸς ἐφαρμογῆς ὀρισμένων κανόνων, ποὺ διατυπώθηκαν πρὶν ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες, στὸν σημερινὸ κόσμο. 4) Ἐπιπλέον, ὁ ρόλος τῶν μὴ θεολογικῶν παραγόντων πρέπει ἐπίσης νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν στὴ μελέτη ὅσων ἀποτελοῦν αἰτία διαιρέσεων. 5) Πράγματι, ἡ γνώση τῆς ἱστορίας εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ μία ἱκανοποιητικὴ κατανόηση τῶν θεολογικῶν παραδόσεων, τόσο

στην Άνατολή όσο και τή Δύση. Τò παρελθόν δέν πρέπει ούτε νά ἐξιδανικεύεται ούτε νά ύποτιμᾶται, ἐνῶ χρειάζεται ἐπίσης και μία προσεκτική διάκριση μεταξύ τῶν ἴδιων τῶν ιδανικῶν ποὺ ἐκφράζουν οἱ ἐκκλησίες και τῆς ἐκάστοτε ἀνθρώπινης πραγματικότητας ὅπου τὰ ιδανικά αὐτὰ καλοῦνται νά πραγματωθοῦν.

17.4. Ἡ Όμάδα Έργασίας «Ό Άγιος Ειρηναίος» υἱοθέτησε τὴν ἴδια προσέγγιση τόσο στὴ μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς προοδευτικῆς ἀπόκλισης μεταξύ Άνατολῆς και Δύσεως κατὰ τὴν πρώτη χιλιετία ὅσο και ὡς πρὸς τὶς διαφορετικὲς κατευθύνσεις ποὺ ἡ κάθε πλευρὰ ἀκολούθησε μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τῆς μεταξύ τους πλήρους κοινωνίας. Ἡ περίοδος πρὶν ἀπὸ τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τῆς Νικαίας (325) ἔχει ἰδιαίτερη σημασία και θὰ μπορούσε νά προσφέρει στοιχεῖα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση δύσκολων ἐρωτημάτων ποὺ ἀπασχολοῦν τὶς ἐκκλησίες ἀκόμη και σήμερα. Οἱ ἀρχὲς τοῦ πρωτείου και τῆς συνοδικότητας βρισκόνταν ἤδη σὲ χρήση κατὰ τὴ διάρκεια τῶν πρώτων αἰῶνων, ἀλλὰ κανένα ἐνιαῖο μοντέλο τῆς μεταξύ τους σχέσης δέν ἔγινε ποτὲ ἀποδεκτὸ παγκοσμίως. Ἡ περίοδος ἀποξένωσης μεταξύ τῶν Καθολικῶν και τῶν Όρθόδοξων ἀπὸ τὸν 9ο ἕως τὸν 15ο αἰῶνα ὀφείλεται σὲ μεγάλο βαθμὸ στὴν ἀμοιβαία πολιτισμικὴ ἀποξένωση, ἐνῶ οἱ ἐξελίξεις, ποὺ οἱ δύο πλευρὲς διεξῆλθαν, ἐπηρεάσθηκαν ἔντονα ἀπὸ τὶς πολιτικὲς και κοινωνικὲς πραγματικότητες ποὺ ἀντιμετώπισαν. Οἱ καθολικὲς και ὀρθόδοξες ὁμολογιακὲς ταυτότητες σκληρύνθηκαν κατὰ τὴν περίοδο τοῦ ὁμολογιακοῦ πνεύματος (16ος ἕως 18ος αἰῶνες), ὅταν οἱ Καθολικοὶ και οἱ Προτεστάντες ἔδωσαν ἰδιαίτερη βαρύτητα στὸ ἱεραποστολικὸ τους ἔργο. Ἡ διαδικασία αὐτὴ κορυφώθηκε τὸν 19ο αἰῶνα, ὅταν Καθολικοὶ και Όρθόδοξοι βρέθηκαν ἀντιμέτωποι μὲ πολὺ διαφορετικὲς προκλήσεις. Ἡ Όμάδα Έργασίας «Ό Άγιος Ειρηναίος» ἐπέδειξε ἰδιαίτερη προσοχὴ στὴν ἱστορικὴ και θεολογικὴ συνάφεια τῶν ἀμφιλεγόμενων διδασκαλιῶν τῆς Α΄ Βατικανῆς σχετικὰ μὲ τὸ παπικὸ ἀλάθητο και τὴν παγκόσμια δικαιοδοσία. Κατὰ τὴν ἴδια περίοδο, δημιουργήθηκαν νέες αὐτοκέφαλες ἐκκλησίες στὴν Άνατολὴ ὡς ἀπάντηση στὶς πολιτικὲς ἀναταραχὲς ποὺ ἐλάμβαναν χώρα στὴ νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη. Μὲ τὴν ἐκκλησιολογικὴ ἀναγέννηση τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἡ Καθολικὴ και ἡ Όρθόδοξη Ἐκκλησία ἔζησαν μία διαδικασία ἐπαναπροσέγγισης, ἡ ὁποία συνέχισε νά κερδίζει ἔδαφος, χάρις στὶς

διδασκαλίες τῆς Β΄ Βατικανῆς συνόδου καὶ τῶν παράλληλων ἐξελίξεων στὴν Ὁρθόδοξη θεολογία. Τὰ μέλη τοῦ «Ἁγίου Εἰρηναίου» πιστεύουν ὅτι ἡ σημερινὴ περίοδος ἀμοιβαιότητος εἶναι ἡ πιὸ ἐλπιδοφόρα ἐδῶ καὶ αἰῶνες.

17.5. Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν αὐτὰ τὰ ζητήματα, ἡ Ὁμάδα Ἐργασίας «Ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος» ἐξέτασε ὀρισμένα συστηματικῆς φύσεως ἐρωτήματα ποὺ ἄπτονται τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς Καθολικῆς καὶ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἡ Ὁμάδα ἀναγνωρίζει τὴν κεντρικὴ θέση τῆς Εὐχαριστίας ὡς τὴν κύρια φανέρωση τῆς ἐκκλησίας, τόσο ὡς πρὸς τὴν ἐνότητά της ὅσο καὶ ὡς πρὸς τοὺς διαφορετικούς ρόλους ποὺ παίζουν τὰ διάφορα μέλη της. Ἡ ἀλληλεπίδραση μεταξὺ τοῦ προεστῶτος καὶ τῆς σύναξης στὴν Εὐχαριστία παρέχει ἐπίσης τὰ θεολογικὰ θεμέλια γιὰ μίαν νέα κατανόηση τοῦ πρωτείου καὶ τῆς συνοδικότητος στὴν ἐκκλησία καὶ τῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία, εἴτε ἀσκεῖται μέσῳ τοῦ πρωτείου εἴτε μέσῳ τῆς συνοδικότητος, πρέπει πάντοτε νὰ διακονεῖ τὴν κοινότητα. Τόσο ἡ Ἁγία Γραφή ὅσο καὶ ἡ ἱερὰ Παράδοση ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀνάγκη τὸ λειτουργημάτων τοῦ πρώτου νὰ διακονεῖ τὴν ἐνότητα τῆς ἐκκλησίας σὲ διάφορα ἐπίπεδα. Ἐπιβεβαιώνουν ὅμως ἐπίσης καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ ὑπάρχει συνοδικότητα σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ συμπληρωματικότητα αὐτῶν τῶν δύο ἀρχῶν θὰ ἀποβεῖ κεντρικὴ γιὰ μίαν βαθύτερη θεολογικὴ κατανόηση τῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία θὰ διευκολύνει τὴ συμφιλίωση μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Καθολικῶν.

Ὅραμα γιὰ τὸ μέλλον

17.6. Τὰ μέλη τῆς Ὁμάδας «Ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος» γνωρίζουν ὅτι δὲν ἔχουν φθάσει ἀκόμη στὸ σημεῖο νὰ διατυπώνουν ὀριστικὲς προτάσεις, οἱ ὁποῖες θὰ μπορούσαν νὰ ἀποτελέσουν τὴ βάση γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς πλήρους κοινωρίας. Ὡστόσο, πιστεύουν ὅτι ὁ διάλογος μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Καθολικῶν βρίσκει κατ' ὄδον πρὸς τὴν ἐνότητα καὶ ὅτι ἀκόμη καὶ τώρα εἶναι δυνατὸν νὰ διακρίνουμε τὸ γενικὸ περίγραμμα μιᾶς πλήρως ἐνωμένης Καθολικῆς καὶ Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἀποτελεῖ πεποίθηση τῶν μελῶν τῆς Ὁμάδας Ἐργασίας ὅτι ὅποιοδήποτε ὄραμα γιὰ τὸ μέλλον πρέπει νὰ ἐπεξεργασθεῖ μὲ μεγάλη προσοχὴ ἕνα μοντέλο κοινωρίας, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ μοντέλου θὰ εἶναι σταδιακὴ. Ἡ πορεία πρὸς τὴ συμφιλίωση

μεταξύ Καθολικῶν καὶ Ὁρθόδοξων δὲν συνεπάγεται ἀπαραίτητα τὴν ἄμεση ἐπίλυση ὅλων τῶν ἐκκρεμῶν ζητημάτων, ἀλλὰ ἓνα κοινὸ πλαίσιο προσεγγίσεων πρὸς τὴν ἐπίτευξη τοῦ στόχου αὐτοῦ.

17.7. Στὴν πορεία τῶν ἐργασιῶν τῆς, τὰ μέλη τῆς Ὁμάδας ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τους καὶ τὸ ἔργο τῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρθόδοξων-Καθολικῶν τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς, καὶ ἰδίως τὸ κοινὸ ἀνακοινωθέν τῆς τοῦ 2010 μὲ τίτλο: «Βήματα πρὸς μία Ἐπανενωμένη Ἐκκλησία: Ἡ περιγραφή ἑνὸς Ὁρθόδοξου-Καθολικοῦ Ὁράματος γιὰ τὸ Μέλλον»⁵⁶. Μαζί μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ αὐτῆ, τὰ μέλη τοῦ «Ἁγίου Εἰρηναίου» θεωροῦν ὅτι ὅσες ἀπὸ τὶς διαφορὲς χωρίζουν τὶς ἐκκλησίες τους ἐδῶ καὶ αἰῶνες δὲν εἶναι ἀπαραιτήτως καὶ ἀνυπέρβλητες. Ὅλες αὐτὲς οἱ διαφορὲς θὰ ἀπαιτήσουν περαιτέρω καὶ σὲ βάθος μελέτη μὲ αὐστηρὴ ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση, προκειμένου νὰ προσδιορισθεῖ ἐὰν πραγματικὰ ἐμποδίζουν τὴν ἀποκατάσταση τῆς πλήρους κοινωνίας ἢ ἐὰν ἀποτελοῦν ἔκφραση μιᾶς θεμιτῆς ποικιλομορφίας. Πάνω ἀπὸ ὅλα, οἱ ἐκκλησίες πρέπει νὰ ἐργασθοῦν πρὸς τὴν κατεύθυνση μιᾶς μεγαλύτερης ἰσορροπίας μεταξὺ συνοδικότητος καὶ πρωτείου σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, μὲ τὴν ἐνίσχυση τῶν συνολικῶν δομῶν στὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ τὴν ἀποδοχὴ ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἑνὸς ὀρισμένου πρωτείου στὸ πλαίσιο τῆς κοινωνίας τῶν ἐκκλησιῶν σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο.

17.8. Ἡ Ὁμάδα «Ὁ Ἅγιος Εἰρηναίος» ἔχει ἐπίγνωση ὅτι ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀκριβοῦς ρόλου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης στὸ πλαίσιο μιᾶς ἀποκατεστημένης κοινωνίας μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν μας θὰ εἶναι ἴσως ἢ πιὸ δύσκολη πτυχὴ αὐτῆς τῆς διαδικασίας. Τὰ μέλη τῆς Ὁμάδας μας εἶναι πεπεισμένα ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ διαδραματίσει σημαντικώτερο ρόλο στὴν ἔκφραση τῆς ἐνότητας τῶν χριστιανῶν στὸν κόσμο σήμερα. Γιὰ νὰ γίνεῖ αὐτό, πρέπει νὰ ἀναπτυχθεῖ ἓνας νέος ὀρισμὸς τῆς σχέσης μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν μὲ ἓναν τρόπο ποῦ νὰ ἀνταποκρίνεται τόσο στὴν παράδοση τῆς ἀδιαίρετης ἐκκλησίας ὅσο καὶ νὰ μπορεῖ νὰ γίνεῖ ἀποδεκτός, τόσο ἀπὸ τοὺς Καθολικοὺς ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς Ὁρθόδοξους. Μία τέτοια ἐξέλιξη ἀπαιτεῖ μία νέα ἀνάγνωση τῶν

56. “North American Orthodox-Catholic Theological Consultation, Steps towards a Reunited Church: A Sketch of an Orthodox-Catholic Vision for the Future”, *Origins*, Vol. 40, No. 23 (11 Νοεμβρίου 2010), σσ. 353-360.

διδασκαλιῶν τῆς Α΄ Βατικανῆς Συνόδου. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτῆ, πρέπει νὰ γίνῃ διάκριση μεταξὺ τῆς ἄσκησης τοῦ πρωτείου, ὅπως αὐτὴ ἔλαβε χώρα σὲ συγκεκριμένες ἱστορικές συνθήκες, καὶ τῆς ἴδιας τῆς φύσεως τοῦ πρωτείου. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναζητηθεῖ ἓνας τρόπος προκειμένου νὰ ξεπεραστοῦν ὀρισμένες θέσεις τοῦ παρελθόντος ὥστε τὰ βασικὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουν διατηρηθεῖ καὶ στίς δύο παραδόσεις νὰ ἐνσωματωθοῦν σὲ μία κοινὴ κατανόηση τοῦ πρωτείου.

17.9. Θὰ ἦταν ἐπίσης ἰδιαίτερα ἐποικοδομητικὸ νὰ ἐξετασθεῖ ἐκ νέου ἡ σχέση μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὴν πρώτη χιλιετία, εἰδικὰ κατὰ τὴν περίοδο πρὶν ἀπὸ τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τῆς Νικαίας τὸ 325, καὶ ἰδίως ἡ μελέτη τῆς μεταξὺ τους σχέσης, ὅπως παρουσιάζεται στίς διατάξεις τῆς Συνόδου τῆς Σαρδικῆς τοῦ 343. Ἡ σύνοδος αὐτὴ ἀναγνώρισε τὸ δικαίωμα στὸν Πάπα νὰ δέχεται προσφυγές, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο, οἱ διαφορὲς μεταξὺ ἐπιμέρους ἐκκλησιῶν θὰ μπορούσαν νὰ παραπεμφθοῦν στὴ Ρώμη, ἢ ὁποῖα στὴ συνέχεια θὰ προέβλεπε τὴ διαιτησίαν ἀπὸ ἄλλο δικαστήριον, στὸ ὁποῖο ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης θὰ μπορούσε νὰ ἀποστείλῃ ἀντιπροσώπους. Μία τέτοια ρύθμιση σέβεται πλήρως τὴν αὐτοκεφαλία τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, ἐνῶ ταυτόχρονα διασφαλίζει ἓνα ἀποτελεσματικὸ παγκόσμιον λειτουργημὰ ἐνότητας ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Ρώμης.

17.10. Ἄν καὶ τὸ ἔργο μας μέχρι στιγμῆς ἐστίασε κυρίως στὴν ἐξέταση τῶν ἱστορικῶν παραγόντων ποὺ ὀδήγησαν τίς ἐκκλησίες μας στὴν παροῦσα κατάσταση, γνωρίζουμε ὅτι τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ ἔργο, ἂν καὶ σίγουρα ἀπαραίτητο καὶ σημαντικό, δὲν προσφέρει ὅλες τίς ἀπαντήσεις γιὰ τὸ μέλλον. Ἡ ἀνάλυσή μας μέχρι στιγμῆς καταδεικνύει μὲ σαφήνεια τὸν βαθμὸ στὸν ὁποῖο οἱ δομικὲς ἐξελίξεις στίς ἐκκλησίες μας καθορίσθηκαν ἀπὸ διάφορους παράγοντες – θεολογικούς, ἱστορικούς καὶ κοινωνιολογικούς. Οἱ προκλήσεις ποὺ ἀντιμετωπίζουν σήμερον οἱ ἐκκλησίες δὲν εἶναι ἴδιες μὲ αὐτὲς ποὺ ἀντιμετώπισαν κατὰ τὴν πρώτη χιλιετία – ἢ ἀκόμη καὶ τὸν 19ο αἰῶνα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀντιλαμβανόμεστε ὅτι ἡ ἀπλὴ ἐπιστροφή στὸ παρελθὸν δὲν συνιστᾶ λύση οὔτε γιὰ τοὺς Ὁρθόδοξους οὔτε γιὰ τοὺς Καθολικούς.

17.11. Καθολικοὶ καὶ Ὁρθόδοξοι ἐπιβεβαιώνουμε ἀπὸ κοινοῦ ὅτι ἔχουμε νὰ μάθουμε πολλὰ ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον σχετικά μὲ τὰ ζητήματα τοῦ πρωτείου καὶ τῆς συνοδικότητος. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία μπόρεσε νὰ

διατηρήσει μία ισχυρή λειτουργική μορφή του πρωτείου, έστω και αν όρισμένες από τις έκδηλώσεις του θεωρούνται προβληματικές από τους Όρθόδοξους. Οί Όρθόδοξοι, από τη δική τους πλευρά, κατάφεραν ως επί το πλείστον να διατηρήσουν ισχυρές συνοδικές δομές σε τοπικό, έπαρχιακό και πιό πρόσφατα σε παγκόσμιο επίπεδο, ακόμη και αν αυτές κατά καιρούς προκαλούν δύσκολες καταστάσεις που δίνουν στους Καθολικούς επιπλέον χρόνο για περισυλλογή. Έπομένως, ή κάθε πλευρά παρουσιάζει τόσο δυνατά όσο και αδύνατα σημεία, τὰ όποια όλοι μπορούμε να αναγνωρίσουμε.

17.12. Καθώς επιδιώκουμε την ένότητα της εκκλησίας, καθίσταται όλοένα και πιό φανερό ότι απαιτείται μία κοινή λύση, αποδεκτή και από τις δύο εκκλησίες, ή όποια θα βασίζεται στα δυνατά σημεία και των δύο πλευρών. Όχι μόνο ή λύση αυτή πρέπει να είναι άμειβαία αποδεκτή, αλλά οφείλει να ανταποκρίνεται και στις ανάγκες του 21ου αιώνα, μία έποχή όπου κυριαρχεί ή άμεσότητα στην επικοινωνία, ή όποια απαιτεί διαφάνεια και λογοδοσία. Αυτό συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ότι τὰ αρχαία αυτοκρατορικά ή φεουδαρχικά μοντέλα ένδέχεται να μην έχουν πλέον θέση. Πάνω από όλα ωστόσο, αυτό προϋποθέτει καλή θέληση, διάθεση συνεργασίας για την οικοδόμηση γεφυρών – όχι μόνο μεταξύ ακαδημαϊκών θεολόγων, αλλά και μεταξύ ιερέων, που διακονούν την καθημερινή εκκλησιαστική ζωή, όπως επίσης και μεταξύ όλων των βαπτισμένων πιστών, που πρέπει να βρουν τη θέση τους ως μέλη του Σώματος του Χριστού. Αυτό ισχύει ιδιαίτέρως για τους επισκόπους μας, οί όποιοι επιβλέπουν τη ζωή των εκκλησιών μας και οί όποιοι έπομένως είναι υπεύθυνοι για την ύλοποίηση και την πραγματοποίηση της επιθυμητής ένότητας. Ο «Άγιος Ειρηναίος» υποστηρίζει λοιπόν την ανάγκη έφαρμογής όρισμένων ένδιάμεσων βημάτων που θα μπορούσαν να γίνουν ακόμη και πριν από την αποκατάσταση της πλήρους κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της συνάντησης των επισκόπων και των δύο εκκλησιών σε τακτά χρονικά διαστήματα, όπως προτείνεται στην προαναφερθείσα δήλωση του 2010 της Συνέλευσης Όρθοδόξων και Καθολικών της Βορείου Άμερικής.

17.13. Ός μέλη της Μικτής Όμάδας Έργασίας Όρθοδόξων-Καθολικών «Ό Άγιος Ειρηναίος», δεσμευόμαστε να συνεχίσουμε τη μελέτη αυτών των έρωτημάτων με την έλπίδα ότι θα συμβάλουμε σημαντικά στη

διαδικασία συμφιλίωσης μεταξύ της Καθολικής και της Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἡ συμφιλίωση αὐτὴ προωθείται ἤδη ἀπὸ μία σειρά πρωτοβουλιῶν καὶ πρώτιστα μέσα ἀπὸ τὸν ἐπίσημο διάλογο. Ἔχουμε ἀπόλυτη ἐπίγνωση ὅτι ἡ διαδικασία αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπιτυχῆς μόνον ἐὰν ἡ ἀμοιβαία ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων δὲν περιορισθεῖ μεταξὺ τῶν θεολόγων, ἀλλὰ ἐμπλέξει καὶ τοὺς πιστοὺς καὶ τῶν δύο πλευρῶν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τρέχοντα μέλη (2018) τῆς Μικτῆς Ὁμάδας Ἐργασίας
Ὁρθόδοξων-Καθολικῶν «Ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος»

Καθολικὰ μέλη	Ὁρθόδοξα μέλη
Ἐπίσκοπος Δρ. <i>Gerhard Feige</i> τοῦ Magdeburg (Γερμανία, μέλος καὶ Καθολικὸς συμπρόεδρος ἀπὸ τὸ 2004)	Μητροπολίτης <i>Σεραφεῖμ (Joantä)</i> Γερμανίας, Κεντρικῆς καὶ Βόρειας Εὐρώπης (Ρουμανία, μέλος καὶ Ὁρθόδοξος συμπρόεδρος ἀπὸ τὸ 2018)
Δρ. <i>Johannes Oeldemann</i> , Paderborn (Γερμανία, μέλος καὶ Καθολικὸς συγγραμματέας ἀπὸ τὸ 2004)	Καθηγητῆς π. <i>Νικόλαος Λουδοβίκος</i> , Θεσσαλονίκη (Ἑλλάδα, μέλος καὶ Ὁρθόδοξος συγγραμματέας ἀπὸ τὸ 2004)
Καθηγητῆς Δρ. <i>Pablo Argárate</i> , Graz (Ἀργεντινῆ, μέλος ἀπὸ τὸ 2016)	Καθηγητῆς π. <i>Daniel Benga</i> , Μόναχο (Ρουμανία, μέλος ἀπὸ τὸ 2008)
Καθηγητῆς Δρ. <i>Thomas Bremer</i> , Munster (Γερμανία, μέλος ἀπὸ τὸ 2004)	π. Δρ. <i>Κύριλλος Γοβορούν</i> , Λὸς Ἄντζελες, CA (Οὐκρανία, μέλος ἀπὸ τὸ 2008)
π. <i>Hyacinte Destivelle</i> OP, Ρώμη (Γαλλία, μέλος ἀπὸ τὸ 2006)	Καθηγητῆς <i>Assaad Elias Kattan</i> , Münster (Λίβανος, μέλος ἀπὸ τὸ 2006)
Καθηγητῆς π. <i>Edward G. Farrugia</i> SJ, Ρώμη (Μάλτα, μέλος ἀπὸ τὸ 2005)	π. Δρ. <i>Vladimir Khular</i> , Ἁγία Πετρούπολη (Ρωσία, μέλος ἀπὸ τὸ 2012)

Καθηγητής Δρ. <i>Basilus J. Groen</i> , Graz (Όλλανδία, μέλος από το 2004)	Καθηγητής <i>Paul Meyendorff</i> , Crestwood, NY (Η.Π.Α., μέλος από το 2004)
π. Δρ. <i>Michel Jalakh</i> OAM, Βηρυτός (Λίβανος, μέλος από το 2017)	Μητροπολίτης Περιστερίου <i>Γρηγόριος (Παπαθωμάς)</i> , Καθηγητής, Αθήνα (Ελλάδα, μέλος από το 2004)
Καθηγητής π. <i>Hervé Legrand</i> OP, Παρίσι (Γαλλία, μέλος από το 2004)	Καθηγητής π. <i>Vladan Perišić</i> , Βελιγράδι (Σερβία, μέλος από το 2004)
π. Δρ. <i>Adalberto Mainardi</i> , Άδελφότητα του Μπόζε (Ιταλία, μέλος από το 2012)	Δρ. <i>Evgeny Pilipenko</i> , Μόσχα (Ρωσία, μέλος από το 2014)
Καθηγητής π. <i>Rudolf Prokschi</i> , Βιέννη (Αύστρια, μέλος από το 2004)	Καθηγητής <i>Marcus Plested</i> , Milwaukee (Μεγάλη Βρετανία, μέλος από το 2014)
π. Δρ. <i>Ronald G. Roberson</i> CSP, Washington, DC (Η.Π.Α., μέλος από το 2004)	Καθηγητής π. <i>Mihai Sasaujan</i> , Βουκουρέστι (Ρουμανία, μέλος από το 2012)
Καθηγητής <i>Wolfgang Thönissen</i> , Paderborn (Γερμανία, μέλος από το 2004)	Καθηγητής <i>Mariyan Stoyadinov</i> , Veliko Tarnovo (Βουλγαρία, μέλος από το 2004)

Προηγούμενα μέλη της Μικτής Όμάδας Έργασίας
Όρθοδόξων-Καθολικῶν «Ο Άγιος Ειρηναίος»

Καθολικά μέλη	Όρθόδοξα μέλη
Καθηγητής π. <i>Brian E. Daley</i> SJ, Notre Dame, IN (Η.Π.Α., μέλος 2014-2016)	Έπίσκοπος Branicevo Δρ. <i>Ignatije (Midić)</i> (Σερβία, μέλος και Όρθόδοξος συμπρόεδρος 2004-2008)
Καθηγητής π. <i>Zygfryd Glaeser</i> , Opole (Πολωνία, μέλος 2004-2014)	Μητροπολίτης Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης Δρ. <i>Youhanna (Yazigi)</i> , Παρίσι (Συρία, μέλος και Όρθόδοξος συμπρόεδρος 2009-2012, Νῶν Πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωάννης)

<i>Pieter Kohnen</i> , 's-Hertogenbosch (Όλλανδία, μέλος 2004-2013, †2018)	Άρχιεπίσκοπος Τελμεσοῦ Ἰώβ (<i>Getcha</i>) (Καναδάς, μέλος 2004-2017, Ὁρθόδοξος συμπρόεδρος 2013-2017, νῦν Συμπρόεδρος Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς Καθολικῶν-Ὁρθοδόξων γιὰ τὸν Θεολογικὸ Διάλογο)
π. <i>Antoine Lambrechts</i> OSB, Chevetogne (Βέλγιο, μέλος 2004-2007)	Καθηγητῆς <i>Μάριος Μπέγγζος</i> , Ἀθήνα (Ἑλλάδα, μέλος 2004-2011)
Καθηγητῆς π. <i>Lorenzo Lorusso</i> OP, Μπάρι (Ἰταλία, μέλος 2008-2011)	Καθηγητῆς π. <i>Viorel Ioniță</i> , Γενεύη (Ρουμανία, μέλος 2004-2007)
	π. Δρ. <i>Andzej Kuzma</i> , Βαρσοβία (Πολωνία, μέλος 2006-2011)
	π. <i>Viktor Savik</i> , Smolensk (Ρωσία, μέλος 2004-2007)
	π. Δρ. <i>Vladimir Shmaliy</i> , Μόσχα (Ρωσία, μέλος 2009-2011)
	Καθηγητῆς π. <i>Jan Zozul'ak</i> , Prešov (Σλοβακία, μέλος 2005-2007)

Οἱ ἐτήσιες συναντήσεις τῆς Μικτῆς Ὁμάδας Ἐργασίας «Ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος» ἔλαβαν χώρα:

2004: Paderborn (Γερμανία)

2005: Ἀθήνα (Ἑλλάδα)

2006: Μοναστήρι τοῦ Chevetogne (Βέλγιο)

2007: Βελιγράδι / Μοναστήρι Pokajnica (Σερβία)

2008: Βιέννη (Αὐστρία)

2009: Κίεβο (Οὐκρανία)

2010: Magdeburg (Γερμανία)

2011: Ἁγία Πετρούπολη (Ρωσία)

2012: Ἀδελφότητα τοῦ Μπότζε (Ἰταλία)

2013: Θεσσαλονίκη (Ἑλλάδα)

2014: Rabat (Μάλτα)

2015: Χάλκη / Κωνσταντινούπολη (Τουρκία)

2016: Κοινότητα τοῦ Taizé (Γαλλία)

2017: Βουκουρέστι / Μοναστήρι Caraiman (Ρουμανία)

2018: Graz (Αὐστρία)

SUMMARY

Serving Communion:
Re-thinking the Relationship between Primacy and Synodality

In the course of 14 years, the members of the Saint Irenaeus Joint Orthodox-Catholic Working Group have made much progress in their effort to build mutual trust and to understand one another more clearly. This has also been possible because the members have tried to adopt a methodology according to which historical data are interpreted in a way that takes full account of their context. The members have adopted this approach in their study of a wide range of questions that have been grouped together in sixteen common statements, beginning with the importance of hermeneutics for ecumenical dialogue itself. The Irenaeus Group has employed this same approach both to its study of the history of the growing divergence between East and West in the first millennium and to the different directions each has taken after the loss of full communion with the other. The Irenaeus Group has reflected on certain systematic questions that touch upon the relationship between the Catholic Church and the Orthodox Church, such as the centrality of the Eucharist as the primary manifestation of the Church, as well as the relationship between primacy and synodality in the Church, and of authority which, whether exercised in a primatial or synodal fashion, must always be at the service of the community. The complementarity of these two latter principles will be central to a deeper theological understanding of the Church that will facilitate Orthodox-Catholic reconciliation.